

A népi kultúra időszerűsége

A Tiszatáj
új számáról

Úgy is lehet szerkeszteni, ahogyan a Tiszatáj új száma készült: a lap anyagának jórésze egyetlen témára épül. Ez a monotematikus összeállítás régtől fogva ismert, s mostanában nagyon divatos. Indoklásáráról csak az anyag ismeretében lehet vitatkozni. Ha az új, színvonalas, érdekes és ügyesen formázott, a monotematikus szerkesztésnek van létjogosultsága; a konvencionális lapstruktúrákhoz képest bizonyos többletet ad. Ha viszont az összeállítás anyagai érdektelenek, a legjobb témaválasztás sem segít.

A Tiszatáj új számának témaválasztása ügyes, anyagai frissek, szokatlanok. Az unalomtól nem kell félténi az olvasót. A téma a népi kultúra, a néprajz. Ez ma divat, a szegedi folyóiratot mozgékonyabb lapársai meg is előzték már hasonló összeállításokkal. A téma azonban változatlanul aktuális, s az új vállalkozásnak azért is örülhetünk, mert annak a folyamatnak a kibontakozását szolgálja, ami ebben a divatos tárgykörben a jót keresi. Mert van azért ebben rossz is, üres, tartalmatlan formalitás, a néprajz olyan külsőséges kezelése, amely nem a lényeghez közelít, hanem távolít tőle.

A Tiszatájban közléstől van szó. Még akkor is, ha az összeállítás nem tűnik szerkesztettnek, tudatos terv szerint készültnek. Egyrészt több írás, visszaemlékezés anyaga hasonló, másrészt az összeállítás, mint egész, hiányos: olyan tárgykör is kimaradt belőle, ami nélkül Csongrád megyében aligha lehet néprajzról beszélni, például az itteni népzene. A szerkesztés esetlegessége tehát mindenképpen tettenérhető. A lap azt adta, ami e pillanatban és e tekintetben nálunk Szegeden és a megyében megtalálható, ami már kész volt, s nem inspirált arra, hogy több ilyen anyag legyen. Persze lehet, hogy a szerkesztésnek igazsága volt. Ismerve a körülményeket, nem alapjában a veszély, hogy az inspirációra

készült írások nem érték volna el azoknak a megnyilatkozásoknak a színvonalát, amelyeket a felgyülemlett mondanivaló spontán szakított ki a szerzőkből. S valljuk be, az olvasó és a szám tényleges értéke szempontjából lényegesebb az erőteljes mondanivaló, mint a formás szerkesztés.

A Szülőföldünk kincseiből című összeállítást a mindszenti Gyovai Pál Az életem leírása című visszaemlékezése nyitja. Az anyagból egy hajdani kubikos hányatott, nyomorúságos életét ismerjük meg. Veszékhát Gemes Eszter Történetek Róza Sándorékról címmel a betyárvilág törtéiről mesél, vitathatatlanul erős konstrukciós érzékkel. Budapesti Sándor, sándorfalvi citarekésítő tömrőkényi élményeit ismerteti. A szentesi Papp Imre Miért volt rövid egy hosszú nap a tanyán? címmel egy család egyetlen napjáról ír, szemléletesen téve a tanyai élet legapróbb

részleteit. A mesemondó Tombác János nevét a néprajznak minden szegedi barátja ismeri; az összeállításban Kiskutya Gyurka című meséjét olvashatjuk. Faragó Laura, a Röpülj páva népdalverseny győztese Látogatás a Baranyában élő csángóknál címmel néprajzi gyűjtőútjáról számol be. Szabó Zsuzsa szellemes esszéjében Ha érténem, mit mond a szél címmel beat-slágerek szövegeit hasonlítja össze a népdalok szövegeivel. A kitűnő írás legfőbb értéke annak a gondolatnak a terjesztése, hogy a roppant nagy hókusz-pókusszal reklamozott beat-szövegek lényegében éppolyan bárgyúságok, mint a fiatalok által lenézett régi slágerek.

A Tiszatáj új számának néprajzi összeállítása mintegy hetven oldal. A lap többi része a hagyományos folyóirat szerkezetnek megfelelő anyagokból áll.

Ökrös László

Meghonosodó szerezcsen-sirályok

Újból fészkeltek a csérek

A szerezcsen-sirályok a mediterrán zóna, a Fekete-tenger partvidékének és a görög szigeteknek a lakói. Néhány pár azonban rendszeresen megjelenik a fehérói rezervációban, fészket rak és utódokat nevel. Pontosan nem lehet őket megszámolni, mert csupán anynyiban különböznek a sok ezer dankasirálytól, hogy fejük nem barna, hanem koromfekete. Erre utal elnevezésük is. Ragaszkodásuk a Szeged környéki vadzvízekhez azért különös, mert csak nagy ügyel-bajjal, küzdelmes veszekedés árán tudnak megtelepedni. Később térnek ugyanis vissza harcias rokonjaiknál, a "dankáknál", amelyek olyankor már a

természetvédelmi terület kis szigetén minden helyet elfoglaltak. Valahogy mégis kiverekcsik maguknak a fészkelési helyet. Egy kisebb törzsalomány alakult már ki belőlük, tucatnyinál nem sokkal több szerezcsen-sirályal, és számuk ha lényegesen nem is növekszik, de nem is csökken.

Bajban vannak a csérek is. Tavasszal sík területre rakott fészkeiket teljesen elborította, föntre tette a soha nem tapasztalt arányban elburjánzott gyom. Újabb alkalmas terepet kerestek a kuszvágo csérek, és úgynevezett sarjűzfészkeket raktak, de már kevesebb tájással.

Esszékötet az ifjúságnak

Hegedűs András: Legkedvesebb íróim

"A gyermekkönyv, az ifjúsági könyv legnehezebb fajta az irodalmi műveknek. Ide nem elég az erős írói tehetség. Az író kudarcot vall, ha tehetségéhez nem járul mélyesség mély kedély, s mindenekfelett: a gyermek világának erős szeretete."

A nagy mesemondó, a gyermekirodalomnak talán legnagyobb magyar mestere és szakértője, Benedek Elek írta ezeket a sorokat. S ha mindaz, amit elmondott, igaz az ifjúságnak írott szépirodalomra vonatkoztatva, többszörösen igaz a fiatalok számára készült más műfajok tekintetében, köztük is elsősorban az esszére, az értekezési prózára nézve. Annak sincs könnyű dolga, aki meséket, kalandokat mond el a gyerekeknek, de annak, aki számukra esszét ír, százzorosán nehezebb a dolga. A szépirodalom varázslatos világához képest a legszínesebb értekezés is száraznak és fárasztónak, nehéz olvasmányoknak tűnhet. A fiataloknak esszét egy kicsit úgy kell írni, mintha szépirodalmat csinálnánk, mintha meséket, kalandokat mesélnénk el.

Körülbelül úgy, ahogyan Hegedűs András, a szegedi tanárképző főiskola tudós főigazgatója beszél az ifjúságnak a Legkedvesebb íróim címmel a Móra-kiadónál most megjelent kötetében. A hézagpótló vállalkozás a magyar és a világirodalomból harminc író mutatót mutat be. A kötet részben vagy teljes egészében a gyerekeknek, fiataloknak alkottak. A sor Cervantessel kezdődik, és szinte valamennyi jelentős alkotó bemutatása után Tamási Áron portréjával zárul.

A szerző néhány éve dolgozik csak Szegeden, de itteni tevékenysége máris kiemelkedővé vált, éppen azért, ami az új kötetnek is lényege, az ifjúsági és gyermekirodalommal való foglalkozással. Hegedűs András

jelentős munkásságát fejtett ki az ifjúsági irodalomszereplő olvasóvá nevelésében, a tanárképzésben kifejtett tevékenységének is ez a gondolat az egyik alapja, legújabb pedágógiai főszerkesztője gyerekek számára a szegedi főiskoláról indított irodalmi lapnak, a Kincskeresőnek. A Legkedvesebb íróim ennek a munkának legkiemelkedőbb eredménye, mintegy a betetőzése. Olyan könyvet adott a szerző az ifjúság kezébe, amely nemcsak közelebb viszi hozzájuk az irodalmat, amely nemcsak éveken át kíséri és kiigazítja iskolai tanulmányait, hanem a felnőtt korba átnyúlóan is maradandó élményt ad.

Hogy a szerző szép, erőteljes magyar nyelven beszél, természetesen csak egyik oka a vállalkozás sikerének. Az sem a leglényegesebb, hogy minden mondatán érződik, értő pedagógus, az irodalomoktató mestere szól a gyerekekhez. S még csak nem is az a legfontosabb, hogy a kötet írói portréinak középpontjában mindig a cselekményes életrajz áll. Végére is ez természetes. Olyan írók élete, mint mondjuk Cervantes, Defoe, London, szinte izgalmasabb, mint a legfordultosabb kalandregény, s a maga módján nemkevesebé izgalmas Andersené, Vernéé, Twainé, a magyar Szántó György, Molnár Ferencé.

A Legkedvesebb íróim azért jó könyv, mert mentes mindenféle egyszerűsítéstől, a leereszkedés pózaitól, a rossz óvónénik gyűgőiséitől. A szerző komolyan vette olvasóit, s ilyen értelemben úgy írt, mintha felnőttekhez szóló volna. Innen a siker. Ennek csak egyik mutatója, hogy a felnőttek, sőt a szakemberek is érdeklődéssel, izgalommal olvashatják, számukra is ismeretlen adatalényei miatt. A dolog lényege, hogy a szerző komolysága, felelőssége a fiatal olvasókra sem hatástalan.

A könyvet hasznos kislexikon egészíti ki a mai magyar ifjúsági irodalom legismertebb prózaíróiról, s ajánló könyvlista azokról a művekről, amelyek a mű anyagában nem szerepelnek.

Ö. L.

NAPI KISLEXIKON

az integrált
áram-
körökről

Lényegében a tranzistor fejlettebb, bonyolultabb változata, amely már nem egy áramköri elem, hanem önmagában is bonyolult műveletek elvégzésére alkalmas áramkör.

● Mire szolgál?

Az integrált áramkör egy szilárd test, amelynek belső, anyagszerkezetét a gyártás folyamán úgy alakítják ki, hogy különböző részei, rétegei között kialakuló belső rend egész áramkörök funkcióit is el tudja látni. Az alapanyag mindig valamilyen félvezető, amelynek az a tulajdonsága, hogy külső, elektromos hatásra változtatja ellenállását a villamos árammal szemben. A tranzistor is ezen alapul, hogy egy alkalmasan gyártott félvezető, vagy germánium-, vagy pedig szilíciumkristályba vitt különböző szennyező anyagok hatására a kristály egyes részei között elektromos szempontból tulajdonságkülönbségek keletkeznek. Az így előállított inhomogén kristály különböző pontjaira (bázisnak, emitternek és kollektorának nevezik ezeket) a meghatározott feszültséget kapcsolva a félvezető eszköz a rádiócsőhöz hasonlóan működik. Felhasználható kis villamos jelek erősítésére, villamos jelek keltésére (oszillátor), vagy pedig elektromos kapcsolóként is.

● Miniaturizálás?

Az integrált áramkörben már nem három egymással kapcsolatban álló, és különbözően szennyezett réteg van, mint a tranzistorban, hanem sokkal több. Az egyes rétegekhez (vagy pontosabban szigetekhez) külön-külön ún. elektródok vezetnek. Némileg leegyszerűsítve a helyzetet, azt mondhatjuk, hogy már nincs szükség a tranzistor mellett az egyéb alkatrészekre (kondenzátorra, tekercsre, ellenállásra), sem, mert mindezeket helyettesíti egyetlen integrált áramkör. Csak hogy egyetlen integrált áramköri egység nem egyetlen erősítő kapcsolást "helyettesít", hanem sokkal többet; vagyis a belőle építhető berendezés helyisége (részben ezzel is összefüggésben: energiaigénye) jelentősen lecsökken. Az integrált áramköri technikának egyik igen nagy jelentősége az elektronika fejlődésében éppen az, hogy nagy léptekkel vitte és viszi előre a miniaturizálást.

Merényletek a levegőben és a földön

2. Gyűjtősinór a kövekhez

Az első nagy port felvert hijacking, azaz repülőgép-eltérítés, 1966 januárjában az etiopiai repülőársaság egyik gépével történt. Az Adisz-Abebába induló gépet a szomáliai fővárosba vitte a repülőgép-eltérítő. 1967 áprilisában a nigériai repülőársaság egyik gépét Lagos helyett a szakadár Biafra-tartomány fővárosába, Enuguba kényszerítették.

Néhány hónappal később indult el az egyiptomi légitársaság egy AE-24-típusú gépe Kairóból, de a menetrendben szereplő vidéki város helyett az akabai repülőterén szállt le. A repülőgép-eltérítő magas állású személyiség volt, Riad Kamal Haddad, az egyiptomi titkosszolgálat vezetője, aki menedékkert kért Jordánia királyától, Huszeintól.

Ugyanebben az esztendőben Angliában berelt egy kis repülőgépet, amelynek Ibiza üdülőszigetére kellett volna vinnie az utast. Az utas nem volt más, mint Moise Cosme, az azóta elhunyt hírhedt kongói exminiszterelnök. Az Angliában berelt repülőgép azonban nem a gyönyörű kis szigetekre szállt le, hanem Algériában.

1968 júliusában az irai légitársaság repülőgépe 38 utassal, 11 főnyi személyzettel Romából a fiumicinói repülőteréről Tel Avivba indult. Egy óra sem telt el a felszállás után, amikor a pilóta rádión közölte: fegyverrel Algír felé kényszerítik. Kiderült, hogy a palesztinai ellenállók egyik csoportja terítette el a gépet. Az volt a cél, hogy arra kényszerítsék az izraeli kormányt: bányon hadifogolyként az általa elfogott arab partizánokkal.

1966 szeptemberében az argentin légitársaság egyik DC-4-es repülőgépe Brazília felé indult. A gépet egy 20-tagú csoport eltérítette az eredeti útvonalról. Utasításukra a gép a Falkland-

szigeteken szállt le. A csoportot egy ismert argentin színész, Cristina Verrier vezette, és amikor a gép leszállt, ő lépett elsőként a Falkland-szigetek földjére. Több társa néhányszor a levegőbe lőtt a magukkal hozott (egyébként emberélet kioltására alkalmatlan) fegyverekkel, majd elénekelték az argentin himnusz. Cristina Verrier hosszú nyilatkozatot olvasott fel, amelynek az volt a lényege, hogy a 20-tagú repülőgép-eltérítő-csoport szimbolikusán megszállta a szigeteket. A történet háttérében az a régi, Anglia és Argentína közötti történelmi vita van, amely a Falkland-szigetek birtoklásáról folyt és folyik. A 20-tagú repülőgép-eltérítő-csoport visszaült az argentin légitársaság repülőgépébe, a gép nyugodtan folytatta útját Brazíliába.

A repülőgép-eltérítés egyik legkülönösebb esete 1970 márciusában történt. Japán egyetemisták csoportja szállt fel egy tokiói légitársaság, egy belföldi járatra készülő Boeing-727 gépére. A gépen 131 utas és 7 főnyi legénység tartózkodott. A kilenc diák, aki elhatározta a repülőgép-eltérítést, a Zengakuren nevű maocsita-trochista diákszervezet tagja volt. A gép elindulása után rövid, görbe pengéjű, szamurájkardot rántottak elő, a pilótafülkébe rontottak és utasították a pilótát: forduljon ezak felé, Phenjanban, a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság fővárosában akarnak leszállni.

Az egyik diák az utasfülkék hangszóróján bejelentette: a gépet eltérítik, az ellenállás reménytelen, mert a gépen több bombát helyeztek el, és szükség esetén felrobbantják a gépet.

A pilóták közölték: a hosszú útra kevés az üzemanyag. A diákok belegeyeztek, hogy az általuk ellenőrzött rádióüzenet után a gép leszálljon Kukuoka repülőterén, s ott 22 utas — nők, gyerekek és öregek — elhagyják a gépet. Felvették az üzemanyagot, majd a gép újra a levegőbe emelkedett.

Közben történt azonban valami, amire a diákok nem számítottak. A hatóságok, a kukuokai leszállás alatt egy apró papírdarabon észrevételül üzenetet csempésztek a vezető pilótához azzal az utasítással, hogy ne Phenjanban, hanem a dél-koreai főváros Szoul, Kimpo nevű repülőterén landoljon, "minden rendben lesz". Szoulban valóban mindent elkövettek, hogy megtevéssék a repülőgép-eltérítést. A kimpoi repülőter épületére új táblát helyeztek, Phenjan felirattal. A kifutópálya szeleim és az épületen a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság

zászlóit lengtek. Több jelszavas táblát helyeztek el KNDK-jelszavakkal.

Amikor a gép leszállt, a dél-koreai báhaderégeknek egy KNDK-egyenruhába öltöztetett osztaga fogadta. A diákok azonban felfedezték a példátlanul alaposan előkészített megtévesztést — állítólag abból, hogy a KNDK-egyenruhába öltöztetett osztagot nem a két tiszt rendfokozatú egyén, hanem egy közlegényi egyenruhába öltözött személy irányította.

Három teljes napon át a szouli repülőterén állt a gép. A diákok a gépben maradt utasokat terrorizálták; hátrakötötték a kezüket és megakadályozták, hogy a repülőter személyzete élelmiszer juttasson el a gépbe. A hangszóró állandóan szólt, az utasokat is, a repülőter személyzetét és a géptől nem messzire letáborozott, állítólag dél-koreai katonákat a gépben elhelyezett 20 darab bombával fenyegették.

A szouli hadügyminiszter a harmadik napon azt üzent a diákoknak, ha szabadon bocsátják az utasokat, megengedik, hogy tovább repüljenek Phenjan felé. A diákok azt válaszolták: nem bíznak a szouli bábrendszert ígéreteiben, biztosítékra van szükségük. Ekkor Jamamura japán közlekedésügyi miniszterhelyettes lépett közbe, aki Szoulba repült és a repülőter rádióján keresztül közölte a diákokkal: hajlandó túszként velük utazni Phenjanba, ha az elcsigázott, éhes utasokat szabadon engedik. Így is történt; a gép hamarosan le is szállt Phenjan repülőterén.

A vizsgálat hamarosan kiderítette, hogy a repülőgép-eltérítő kilenc diák teljes fegyverzetű kilenc szamurájkard volt. A gépen elhelyezett "bombák" nem bombák voltak, hanem kövekkel töltött fémdobozok, amelyekre megtévesztésül drótokat, zsinórokat hegesztettek.

Huszonnégy órával a phenjani megérkezés után a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság hatóságai útjára bocsátották a gépet, a japán pilótákkal és a japán miniszterhelyettesekkel együtt — annak ellenére, hogy Japannak nincs diplomáciai kapcsolata a Koreai Népi Demokratikus Köztársasággal. A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság kormánya megállapította, hogy nem adott engedélyt a gép leszállására, és így a repülőgép személyzetét és a géprablókat felelősnek tekintették az engedély nélküli berobbanásért; a megtorlástól a hatóságok kivételesen eltekintettek. A KNDK hatóságai azonban határozottan elítélték a géprablók kalandor cselekedetét.

(Következik: Fegyverek a halálszattyóban)